

**Інструктивно-методичні матеріали щодо проведення  
Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для  
позашкільних навчальних закладів системи освіти у 2018 році**

Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти (далі – Всеукраїнський конкурс) проводиться відповідно до Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 09 вересня 2014 р. № 1008, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 вересня 2014 р. за № 1166/25943 та наказу Міністерства освіти і науки України від 21.02.2018 № 183 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти у 2018 році».

У 2018 році на Всеукраїнський конкурс будуть прийняті рукописи у таких категоріях:

навчальні програми та навчальна література за **дослідницько-експериментальним** напрямом позашкільної освіти (наукові відділення «Історія» та «Науки про Землю»);

навчальні програми та навчальна література за **соціально-реабілітаційним** напрямом позашкільної освіти;

навчальні програми та навчальна література за **науково-технічним напрямом** позашкільної освіти (початково-технічний, інформаційно-технічний (робототехніка) та художньо-естетичний профілі: дизайн (технічний, архітектурний тощо);

навчальні програми та навчальна література за **художньо-естетичним** напрямом позашкільної освіти (музичний (гра на музичних інструментах, оркестри, інструментальні колективи), театральний);

навчальні програми та навчальна література за **еколого-натуралістичним** напрямом;

навчальна література за **військово-патріотичним** та **туристсько-краєзнавчим** напрямками позашкільної освіти («Методичні рекомендації (розробки) з організації патріотичного виховання молоді»).

### **Навчальні програми з позашкільної освіти**

Навчальна програма з позашкільної освіти (далі – навчальні програми) – це нормативний документ, що визначає мету, завдання, зміст, обсяг, порядок, способи організації навчально-виховної діяльності та вимоги до її результатів.

Звертаємо увагу, що зміст та оформлення навчальних програм мають відповідати вимогам, визначених у методичних рекомендаціях Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (лист ПТЗО від 05.06.2013 № 14.1/10-1685 «Про методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти»).

### **Навчальна література**

Всі види навчальної літератури мають текстологічно і за змістом відповідати визначеній навчальній програмі з позашкільної освіти. Література має бути оформлена відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

*Підручник* – вид навчальної літератури із систематизованим викладом предмета, курсу, дисципліни, що відповідає офіційно затвердженій навчальній програмі з позашкільної освіти.

*Навчальний посібник* – вид навчальної літератури, який доповнює або частково замінює підручник у викладі навчального матеріалу з певного предмета, курсу, дисципліни або окремого його підрозділу.

*Навчально-наочний посібник* – вид навчальної літератури, навчальне образотворче видання матеріалів, який містять ілюстративно-наочні матеріали, що сприяють вивченню і викладанню предмета, курсу, дисципліни, оволодіння прийомами техніки відповідного виду діяльності

*Навчально-методичний посібник* – вид навчальної літератури з методики викладання предмета, курсу, дисципліни, який, окрім викладу навчального матеріалу, містить методичні вказівки і рекомендації щодо викладання або організації самостійної роботи вихованців (учнів, слухачів), розвитку і виховання особистості.

*Хрестоматія* – вид навчальної літератури, який містить літературно-художні, історичні, наукові, мистецькі чи інші твори або їх частини, які є об'єктом вивчення певної навчального предмета, курсу, дисципліни або виховання особистості відповідно до офіційно затвердженої навчальної програми з позашкільної освіти (різновид - книга для читання).

*Словник* для вихованців (учнів, слухачів) – це довідковий упорядкований перелік мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, понять, знаків, імен тощо), доповнених відповідними довідковими даними.

*Енциклопедія* – навчальна література довідкового характеру, яка містить упорядкований перелік відомостей, сукупність наукових знань з широкого кола питань. Популярність викладу, розрахована на широке коло читачів, має поєднуватися з науковою чіткістю та логікою викладання матеріалу, без авторського тлумачення. Неприпустиме недбале, наближене, однобічне висвітлення явищ і фактів. Цим енциклопедії відрізняються від інших видів наукових видань, у яких такі матеріали можуть наводитися в авторській концепції. Мові енциклопедії властиві стислість, чіткість, лаконічність формулювань, уникнення вузькофахових термінів, професійних жаргонізмів, розмовних і просторічних слів, вставних слів і зворотів, емоційно забарвлених оцінок, надмірної кількості скорочень.

*Довідник* – навчальна література довідкового характеру, яка містить упорядкований предметний матеріал, узагальнені, стислі відомості з певних галузей науки, професій тощо.

*Практикум* – вид навчальної літератури, яка містить практичні завдання і вправи, що сприяють засвоєнню набутих знань, умінь і навичок, їх систематизації та узагальненню, перевірці якості їх засвоєння (різновиди - збірник задач і вправ, тестові завдання, збірники текстів диктантів і переказів, інструкції до лабораторних і практичних робіт, робочі зошити, дидактичні матеріали).

*Методичні рекомендації* – вид навчальної літератури з методики засвоєння навчальної дисципліни.

*Тексти лекцій* – вид навчальної літератури, яка містить повний виклад лекційного матеріалу до затвердженої навчальної дисципліни (всіх лекцій або змістового блоку).

*Альбом* – книжкове або комплектне аркушеве образотворче видання.

*Атлас* – альбом зображень різних об'єктів (карт, креслень, малюнків та ін.), що пропонується з метою навчання або практичного виконання.

### **Експертна оцінка рукописів навчальної літератури**

При проведенні експертної оцінки рукописів категорії «Навчальна література з позашкільної освіти» рекомендуємо членам експертних комісій враховувати наступні діагностичні ознаки:

чітка структурованість рукопису, рівень забезпечення автором доцільної наступності та логічної послідовності викладу навчального матеріалу: раціональне виокремлення основного і додаткових навчальних текстів (доцільність їх розміщення та співвідношення), позатекстових компонентів, довідкових матеріалів;

дидактично виправдане структурування змістового наповнення, розподіл його змісту за пунктами, параграфами, розділами тощо;

спрямованість композиції рукопису, подання термінів та прийомів введення до тексту нових понять, використання засобів наочності на передачу відповідної інформації, навчання самостійного користування (наявність таблиць змісту, покажчиків, словників, виносок внизу сторінки тощо), зацікавлення предметом (дисципліною, видом діяльності), що вивчається;

наукова коректність змісту, повнота розкриття основних положень, використання сучасної загальноприйнятої науково-педагогічної термінології: відповідність пропонованої інформації положенням сучасної науки, повнота розкриття сутності об'єктів вивчення, розгляд явищ у їх взаємозв'язках і розвитку відповідно до вікових особливостей вихованців (учнів, слухачів);

практична орієнтація змістового наповнення, пов'язаного з повсякденним життям, навчальними предметами, які вивчаються в закладах загальної середньої освіти; спрямованість на формування у вихованців (учнів, слухачів) здатності використовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях для вирішення різноманітних практичних проблем; відповідність віковим особливостям вихованців (учнів, слухачів): наявність вичерпних пояснень, оптимальної кількості прикладів, ілюстрацій, ескізів, фото, репродукцій, схем, графіків тощо;

чіткість формулювання висновків, правил і визначень, побудови текстів, логічний зв'язок між його частинами, належна довжина речень, доступність їх лексичного наповнення; поєднання в тексті наукового і науково-популярного стилів, наявність інформаційного та емоційно-ціннісного компонентів змісту;

відповідність мови рукопису нормам літературної мови; українознавче наповнення змісту рукопису;

спрямованість навчального матеріалу на розвиток навичок самоосвіти, інтересу до відповідного напрямку позашкільної освіти та виду діяльності; формування й розвиток у вихованців (учнів, слухачів) здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях; сприяння самореалізації особистості та професійному самовизначенню, підвищенню її конкурентоспроможності; наявність цікавої інформації, пов'язаної з навчальним матеріалом, завдань проблемно-пошукового характеру тощо.

дидактична доцільність системи завдань, пропонованих в рукописі: забезпечення прогнозованих освітніх результатів; можливості для здійснення диференційованого навчання; раціональне поєднання завдань репродуктивного і творчого характеру; утворення дидактично доцільної системи навчання; актуалізація навчального досвіду, супроводження засвоєння нового матеріалу, первинне застосування і закріплення нової інформації, систематизація вивченого, виявлення результатів навчання;

достатня кількість прикладів для здійснення вихованцями (учнями, слухачами) самостійної навчальної діяльності: доступність змістового наповнення, поради, як працювати з рукописом та користуватися рубриками, які допомагають орієнтуватися у змісті; як читати алгоритмічні приписи щодо виконання певних операцій, дій, пам'яток, інструкцій; наявність термінологічного словника, узагальнюючих таблиць тощо;

логіка розміщення та використання ілюстративного матеріалу як самостійного або додаткового джерела інформації (повнота реалізації використаними ілюстраціями своїх дидактичних функцій, їх коректність та відповідність змісту) та візуальне оформлення рукописів (малюнки, фотографії, таблиці, схеми тощо).

За результатами проведеної експертизи кожен експерт оформляє експертний висновок окремо на кожен рукопис категорій «Навчальні програми з позашкільної освіти» та «Навчальна література за напрямами позашкільної освіти»; ставить на ньому свій підпис та дату заповнення.

Засвідчуються результати проведеної експертизи підписом керівника департаменту (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державної адміністрації та печаткою цієї установи.

В експертному висновку має міститися розгорнута оцінка науковості змісту рукописів, в ньому має бути визначено повноту розкриття основних положень, рівень використання загальноприйнятої наукової методології, зазначено відповідність чи невідповідність сучасному рівню наукових знань

За умови відповідності вищезазначеним вимогам у кінці експертного висновку експерт обов'язково повинен зазначити відповідність чи невідповідність навчальної літератури сучасним науковим уявленням.

***Експерт несе персональну відповідальність за повноту аналізу рукопису, об'єктивність і обґрунтованість висновків.***

***Звертаємо увагу, що Конкурс повинен проходити на засадах відкритості, прозорості і гласності. Радимо хід проведення Конкурсу висвітлювати на офіційних веб-сайтах Організаторів.***

Для участі у II етапі Всеукраїнського конкурсу документи переможців I етапу за напрямками позашкільної освіти та категоріями Конкурсу, а саме: заявка на участь у II етапі Конкурсу за формою згідно з додатком до Положення про проведення Всеукраїнського конкурсу; висновок експертної комісії I етапу Конкурсу (до кожного рукопису окремо); один примірник рукопису на паперовому та електронному носіях; короткий звіт про проведення I етапу Всеукраїнського конкурсу оргкомітетами I етапу **до 10 липня 2018 року** надсилаються за такими адресами:

04119, м. Київ, вулиця Дегтярівська, 38-44, Національний центр «Мала академія наук України» (категорія «Навчальна література» за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти (наукові відділення «Історія» та «Науки про Землю»);

01021, м. Київ, Кловський узвіз, 8, Український державний центр позашкільної освіти (категорія «Навчальна література»: за науково-технічним (початково-технічний, інформаційно-технічний (робототехніка), художньо-естетичний профілі) та художньо-естетичним напрямками позашкільної освіти (музичний (гра на музичних інструментах, оркестри, інструментальні колективи) та театральний профілі);

01135 м. Київ, вул. Пестеля, 5-7, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (категорія «Навчальна література» за військово-патріотичним та туристсько-краєзнавчим напрямками позашкільної освіти);

04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (категорія «Навчальна література» за еколого-натуралістичним напрямом позашкільної освіти);

03035, Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 36, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» (відділ наукового на навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи) (категорія «Навчальні програми»: за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти (наукові відділення «Історія» та «Науки про Землю»); за науково-технічним напрямом позашкільної освіти (початково-технічний, інформаційно-технічний (робототехніка) та художньо-естетичний профілі); за художньо-естетичним напрямом позашкільної освіти (музичний (гра на музичних інструментах, оркестри, інструментальні колективи), театральний); за еколого-натуралістичним напрямом; категорії «Навчальні програми» та «Навчальна література» за соціально-реабілітаційним напрямом позашкільної освіти).

***Документи, що надійдуть після зазначеної дати, розглядатися не будуть!***

Нагадуємо, що переможцями вважаються учасники Всеукраїнського конкурсу, які набрали найбільшу кількість балів за результатами I етапу відповідно до критеріїв оцінювання (розділ IV Положення про проведення Всеукраїнського конкурсу) і визначаються за кожним напрямом позашкільної освіти та кожною категорією окремо.